

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 34/2009 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om kommunala pensioner, 3 § lagen om införande av lagen om kommunala pensioner och lagen om statens pensioner

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 6 oktober 2009 en proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om kommunala pensioner, 3 § lagen om införande av lagen om kommunala pensioner och lagen om statens pensioner (RP 170/2009 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Erik Strömberg, finansministeriet
- jurist Jorma Kurula, Statskontoret

- chef för juridiska ärenden Anne Perälehto-Virkkala, Kommunernas pensionsförsäkring
- arbetsmarknadsjurist Riikka Kolkkala, Offentliga och privata sektorns funktionärsförbund Jyty
- jurist Jarmo Pätäri, Förhandlingsorganisationen för offentliga sektorns utbildade FOSU rf
- jurist Keijo Karhumaa, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf
- förhandlingschef Seppo Väänänen, Löntagarorganisationen Pardia rf.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- social- och hälsovårdsministeriet
- Kommunala arbetsmarknadsverket.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås att lagen om kommunala pensioner och lagen om statens pensioner ska ändras. Syftet med propositionen är att förbättra nivån på invalidpensionen för personer som blir arbetsoförmögna som unga och att förhindra att pensionen minskar då invalidpensionen omvandlas till ålderspension.

Nivån på invalidpensionen ska förbättras genom att tillväxtprocenten höjs för pensionen för den återstående tiden av tiden från att personen insjuknat tills pensionsåldern uppnås i åldern 50—63 och genom att beloppet av den engångs-

förhöjning som görs i invalidpensionerna höjs. Dessutom beaktas studier som leder till examen och vård av barn yngre än tre år med stöd för hemvård som faktorer som höjer inkomstnivån för den återstående tiden.

Tillämpningen av livslängdskoefficienten ändras i fråga om invalidpensioner på så sätt att koefficienten inte alls tillämpas på invalidpensioner som börjat före 2010 och att den från och med 2010 tillämpas i lindrigare form då invalidpensionen börjar.

Dessutom föreslås den nedre åldersgränsen för deltidspension bli höjd till 60 år och pensionstillväxt på basis av inkomstbortfall vid deltidspension bli slopad. Ändringarna i deltidspensionen ska gälla dem som är födda 1953 eller senare. Under alterneringsledighet ska arbetspension tjänas in på det belopp som utgör 55 pro-

cent av den inkomst som alterneringsersättning-
en grundar sig på.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2010. De ändringar som gäller deltidspension är dock avsedda att träda i kraft den 1 januari 2011.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Riksdagen har utifrån proposition RP 68/2009 rd godkänt ändringar i lagarna om pension för företagare och arbetstagare i privat sektor som gäller intjäningen av invalidpension, invalidpensionens livslängdskoefficient, villkoren för deltidspension och pension som intjänas under alterneringsledighet. Ändringarna har fastställts genom lagarna 627—633/2009 och de träder i kraft 2010. Ändringarna i deltidspensionen träder emellertid i kraft först i början av 2011. Regeringen föreslår nu motsvarande ändringar i lagen om kommunala pensioner och lagen om statens pensioner.

Livslängdskoefficienten

Enligt propositionen ska livslängdskoefficienten inte tillämpas på invalidpensioner när de förvandlas till ålderspensioner utan direkt när invalidpensionen börjar. Men koefficientens effekt lindras genom att den bara tillämpas på den intjänade delen av pensionen och genom att den är koefficienten för det år pensionen börjar löpa i stället för koefficienten för födelseåret. Det betyder att ju yngre man är när invalidpensionen börjar, desto mindre inverkan har koefficienten på pensionsbeloppet. Analogt ligger den livslängdskoefficient som tillämpas på en invalidpension som börjar nära pensionsåldern nära den koefficient som tillämpas på ålderspensionen för dem som arbetat ända fram till pensionsåldern. Koefficienten tillämpas inte alls på invalidpensioner som redan börjat eller som börjar i år.

Propositionen förbättrar nivån på begynnande invalidpensioner genom att intjäningen under

den återstående tiden, alltså tiden mellan invaliditet och ålderspensionsålder, höjs från 1,3 till 1,5 procent vid 50—63 års ålder. Också examensinriktade studier och vård av barn under tre års ålder med stöd för hemvård höjer inkomstnivån för den återstående tiden. Pensionen för dem som går i invalidpension i unga år förbättras dessutom genom förslaget om en engångshöjning om 25 procent av pensionsbeloppet för personer under 31 år. Tidigare var höjningen 21 procent för personer under 26 år.

De föreslagna ändringarna förbättrar sammantaget invalidpensioner som börjar nästa år, garanterar nivån på de nuvarande invalidpensionerna och förbättrar villkoren framför allt för dem som blir oförmögna att arbeta i unga år.

Efterlevandepension

När livslängdskoefficienten för invalidpension ändras måste också bestämmelserna om familjepension ändras. Tillämpningen av livslängdskoefficienten på familjepensioner ändras på ett sätt som höjer nivån på den begynnande pensionen framför allt för ålderstigna efterlevande makar. Dessutom föreslås en enda gräns i euro som drar av på efterlevandepensionen, 596 euro i 2009 års indexnivå. Om den efterlevande makens egen arbetspension ligger under denna gräns, minskas efterlevandepensionen inte alls. Å andra sidan minskar efterlevandepensionen för efterlevande makar med en högre egen arbetspension mer än tidigare. Propositionen förbättrar situationen för efterlevande makar med små inkomster, medan efterlevandepensionen för makar med högre inkomster kommer att minska en aning jämfört med pensionsnivån enligt gällande lag. Ändring-

en inverkar inte på efterlevande makar som har barn att sörja för vid makens död.

Deltidspension

Regeringen föreslår att nedre åldersgränsen för deltidspension höjs från 58 till 60 år som ett sätt att tygla pensionsutgifterna. Dessutom föreslås pensionstillväxten på grund av inkomstbortfall vid deltidspension bli slopad. Ändringarna i deltidspensionen föreslås gälla dem som är födda 1953 och senare och träda i kraft i början av 2011.

Som utskottet konstaterade i samband med behandlingen av ändringarna i deltidspensionen i lagarna om pensioner inom privat sektor är de föreslagna ändringarna i sig försämringar i de nuvarande villkoren för deltidspension, men de kan motiveras med målet att höja sysselsättningsgraden och att förlänga tiden i arbete (ShUB 20/2009 rd). Det är viktigt att främja båda målen för att kunna finansiera välfärdstjänsterna och den sociala tryggheten.

Höjningen av åldersgränsen för deltidspension spelar en särskild roll inte minst i offentlig sektor, där de anställda har utnyttjat deltidspension relativt sett klart mer än de anställda i privat sektor. För en del anställda har deltidspensionen utan tvivel betytt att de kunnat stanna kvar längre i arbetslivet när de har kunnat minska arbetsbördan med hjälp av deltidspensionen. Men i många fall söker sig sådana anställda i deltidspension som har en låg risk för invaliditet eller arbetslöshet. I kommunsektorn finns det relativt sett flest deltidspensionerade bland ämneslärare och lektorer. Bland de kommunalt anställda är

städare, hemvårdare och hemhjälpare i snitt oftare i deltidspension än andra. Om man ser på de anställda både i privat och i offentlig sektor består den största yrkesgruppen deltidspensionerade av specialsakkunniga och sakkunniga (46 procent av alla deltidspensionerade). Därmed kan man anta att reformen förlänger arbetskarriärerna, även om antalet invalidpensioner kanske ökar något i de här åldersklasserna. Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar att man också inom de statliga och kommunala pensionssystemen har skäl att ge akt på vilken effekt den höjda åldersgränsen för deltidspension får för antalet ansökningar om invalidpension.

Alterneringsledighet

Enligt propositionen kommer det pensionsbelopp som tjänas in under altemneringsledighet att ändras i början av 2010. Under ledigheten tjänar man in 55 procent av den lön som ligger till grund för altemneringsersättningen i stället för 75 procent som nu. Altemneringsledigheten innebär bara ett kort avbrott på längst ett år i karriären och därmed kommer ändringen i intjäningsregeln inte att få större inverkan på pensionsbeloppet. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet bedömer att ändringen inte kommer att inverka nämnvärt på intresset för altemneringsledighet (AjUU 8/2009 rd).

Förslag till beslut

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att lagförslagen godkänns utan ändringar.

ShUB 34/2009 rd — RP 170/2009 rd

Helsingfors den 13 oktober 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Risto Autio /cent
Maria Guzenina-Richardson /sd
Hannakaisa Heikkinen /cent
Arja Karhuvaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd

Jukka Mäkelä /saml (delvis)
Håkan Nordman /sv
Markku Pakkanen /cent
Päivi Räsänen /kd
Paula Sihto /cent
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /saml
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.